

Minder goed afstand houden: gedragsbepalende factoren en adviezen

Dienst Publiek en Communicatie – Ministerie van Algemene Zaken

12 juni 2020

Op basis van de campagne effectmonitor Alleen Samen die sinds 31 maart 2020 loopt, een aanvullend kwalitatief onderzoek op 11 juni 2020 en een externe peiling van Validators, hebben we gekeken naar factoren die van invloed zijn op het gedrag dat mensen minder vaak en goed 1,5 meter afstand houden.

In algemene zin vinden mensen het nog steeds belangrijk om afstand te houden en is het draagvlak voor de maatregelen hoog. Meestal doen ze het ook goed. Maar door de goede effecten van de maatregelen, emoties en omgevingsfactoren daalt de motivatie en wordt het afstand houden moeilijker. We zien vier belangrijke factoren die van invloed zijn op het gedrag:

1. Ontwikkeling RIVM cijfers en media berichtgeving, urgentie, motivatie en risicoperceptie

Corona lijkt onder controle. Mensen schatten de kans om ziek te worden lager in en zijn minder bang. Mensen voelen minder motivatie en urgentie om strikt 1,5 meter afstand te houden.

2. Ervaren emoties: meer ontspannen na eerste paniek

Mensen willen graag terug naar het normale leven en hebben na alle eerste angst en beperkingen meer behoefte aan vrijheid en ontspanning. Dit maakt dat mensen lossier worden en het kan op specifieke momenten ineens lastig zijn om afstand te houden.

3. Fysieke omgeving en ervaren eigen effectiviteit: gevoel van kunnen

Mensen komen meer mensen tegen: op straat, in het OV, op het terras, in bar en restaurant. Het is drukker. Mensen die de maatregelen willen naleven, komen in situaties terecht waarin dat voor mensen moeilijk is of het gewoonweg niet kan.

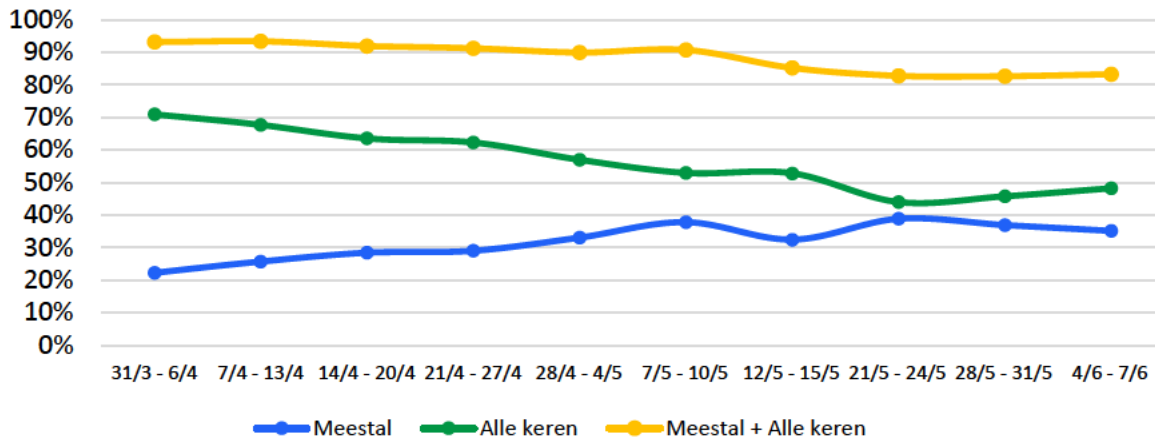
4. Sociale omgeving: wat anderen doen en vinden

Mensen conformeren zich aan wat anderen doen en vinden. Meer mensen gaan soepeler om met de maatregelen en vinden het minder belangrijk om strikt afstand te houden dan eerder. Dit heeft een sneeuwbaaleffect.

Hierna wordt per factor kort omschreven wat onderzoek uitwijst. Per factor worden vervolgens mogelijke oplossingsrichtingen benoemd om het gedrag positief te beïnvloeden. We starten met een korte schets van het gerapporteerde gedrag.

Ontwikkelingen in gedrag 1,5 meter afstand houden

Het strikt houden van 1,5 meter afstand liep terug tot 24 mei. Sinds 24 mei is het beeld stabiel gebleven en houdt 83% van de mensen zich meestal of alle keren aan de 1,5 meter afstand. Wel is het zo dat het aandeel dat zich strikt aan de maatregel houdt flink is gedaald van 71% naar 48%.

bron: campagne-effectmonitor Alleen Samen 10-6-2020 (in opdracht van DPC)

1. Ontwikkeling RIVM cijfers en media berichtgeving, urgentie, motivatie en risicoperceptie

Corona is voor nu grotendeels onder controle: er zijn weinig ziekenhuisopnamen, weinig doden en ondanks veelvuldig testen van mensen met symptomen, weinig nieuwe infecties. Deze cijfers van het RIVM komen dagelijks in het nieuws. De dominantie van corona in het nieuws neemt af. Tevens zijn er berichten over het uitblijven van grote uitbraken na grote bijeenkomsten of drukte tijdens Hemelvaart en Pinksteren. Deze ontwikkeling in de berichtgeving en ook het versoepelen van de maatregelen zorgen er waarschijnlijk voor dat mensen minder urgentie en motivatie voelen om zich aan de basismaatregelen te houden en dat ze minder bang zijn om besmet te raken. De versoepeling in het algemeen en in specifieke situaties (bijv. winkelkarretjes die je nu zelf schoon kunt maken), leidt ertoe dat men het gevoel heeft "er zal wel weer meer kunnen". Dit zien we ook terug in onderzoek.

Afname in gevoelde urgentie en motivatie

De motivatie en urgentie om maatregelen na te te leven daalt. Sinds 31 maart wordt 1,5 meter afstand houden als steeds minder belangrijk, nuttig en prettig ervaren. De mate waarin de maatregel als makkelijk wordt ervaren neemt sinds begin mei niet meer verder af. 71% vindt de maatregel 1,5 meter afstand houden nog wel (zeer) belangrijk.

Gezondheid voor jezelf en anderen belangrijkste redenen om regels na te te leven

Als redenen om zich aan de maatregelen (in het algemeen) te houden geven mensen het vaakst aan zelf niet ziek te willen worden en anderen niet te willen besmetten. Vanuit het kwalitatieve onderzoek bleek dat mensen vooral niet zelf besmet willen raken om anderen niet te besmetten en verspreiding te voorkomen. Ze zijn niet erg bang voor zichzelf om (ernstig) ziek te worden. Deze redenen zijn vrij stabiel in de effectmonitor. Redenen om de maatregelen niet na te te leven zijn het vaakst omdat men het vergeet of omdat men naasten graag wil zien. Men heeft goede wil om de maatregelen na te te leven, blijkt uit het kwalitatieve onderzoek.

Redenen om maatregelen na te leven:

Redenen om maatregelen niet na te leven:

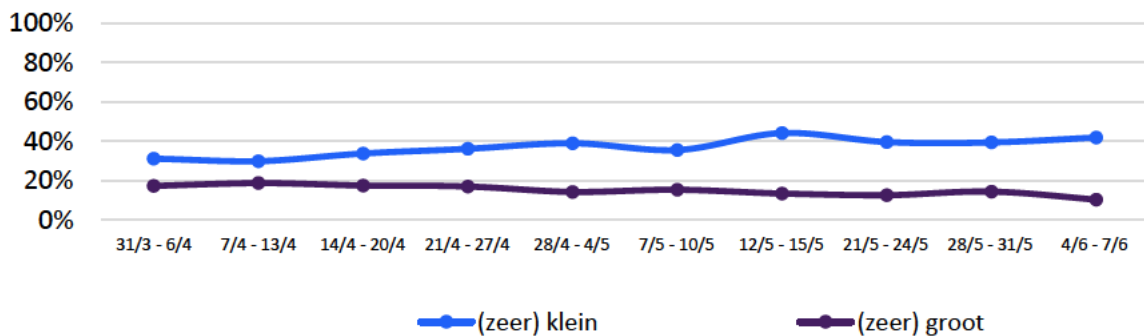

bron: campagne-effectmonitor Alleen Samen 10-6-2020

Risicoperceptie is lager

Mensen schatten de kans steeds lager in dat ze corona krijgen. Sinds 31 maart is het aandeel mensen dat de kans (zeer) groot inschat om besmet te raken afgenomen van twee op de tien naar één op de tien. Tegelijkertijd is het aandeel mensen dat de kans (zeer) klein inschat toegenomen van drie op de tien naar vier op de tien.

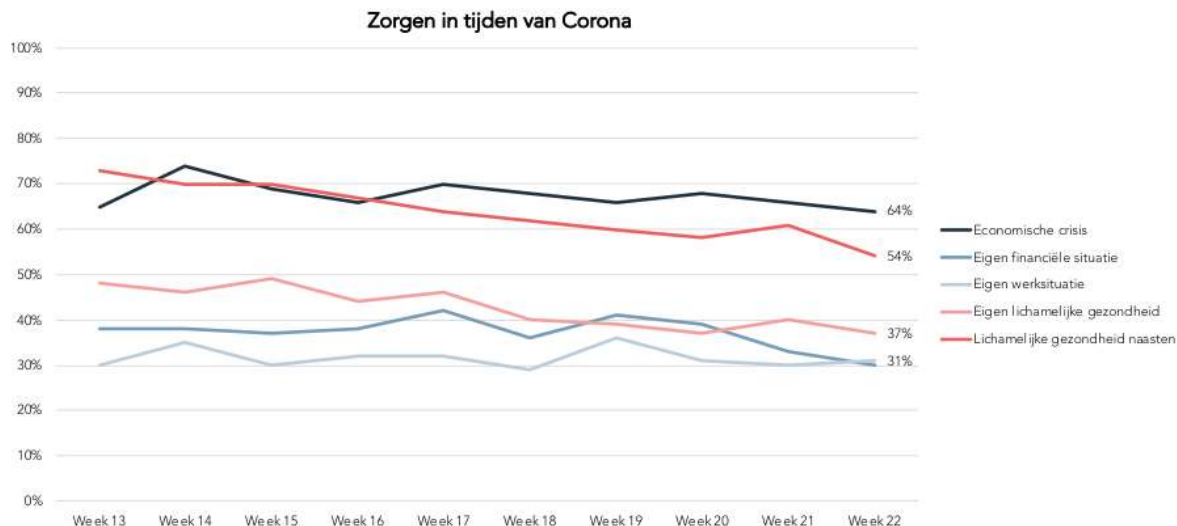
Ingeschatte kans om besmet te raken:

bron: campagne-effectmonitor Alleen Samen 10-6-2020

Zorgen over gezondheid nemen af

Mensen voelen minder angst voor hun gezondheid dan aan het begin van de coronacrisis. Waar zorgen over gezondheid afnemen, blijven zorgen over de economische gevolgen hoog. Uit het kwalitatieve onderzoek blijkt dan ook dat de zorgen over gezondheid en economie of financiën grotendeels samenhangen. Men beargumenteert dat als mensen in (grote) financiële problemen komen, dat veel stress oplevert, wat weer een negatief gevolg heeft op de gezondheid. Mede daarom vindt men het wel belangrijk dat er meer aandacht komt voor de economische gevolgen van de coronacrisis.

bron: monitor consumentengedrag Validators

Uit onderzoek van Validators¹ blijkt dat mensen zich vooral zorgen maken over een naderende economische crisis (64%, stabiel) en de gezondheid van naasten (54%, dalende trend). 37% maakt zich zorgen om de eigen lichamelijke gezondheid (stabiel). Het aandeel dat zich zorgen maakt over de eigen financiële situatie neemt langzaam af naar 31%. Zes op de tien hebben het moeilijk met de beperking in sociale contacten (64%, afname, niet in grafiek).

2. Ervaren emoties: meer ontspannen na eerste paniek

Uit het kwalitatieve onderzoek blijkt dat veel mensen aangeven meer te ontspannen en zich steeds lossier te gedragen, na een initiële opperste alertheid of zelfs paniekstand. Nu horeca weer open gaat en mensen vaker bij elkaar komen, kunnen onverwachte situaties ontstaan waarbij de regels ineens niet meer nageleefd worden. Mensen hebben zichzelf langere tijd beperkingen opgelegd en zijn soms toe aan ontspanning, ontlading en vrijheid². In situaties waar ze deze ontspanning ervaren, is het strikt naleven van maatregelen niet goed mogelijk. Hoe goed de intenties ook zijn.

Meer opgelucht en minder eenzaam

Mensen voelen zich vaker opgelucht en minder vaak eenzaam. De positieve gevoelens van geluk en hoop prevaleren. Voor deze gevoelens geldt dat minstens de helft van de mensen deze meestal of voortdurend ervaart. Het aandeel mensen dat meestal of voortdurend opluchting ervaart is sinds vorige week toegenomen van drie op de tien naar vier op de tien. Het aandeel mensen dat zich eenzaam voelt is daarnaast afgenomen van één op de vijf naar één op de zeven (bron: campagne effectmonitor 10-06-2020).

3. Fysieke omgeving en ervaren eigen effectiviteit: gevoel van kunnen

Mensen komen meer mensen tegen: op straat, in het OV, op het terras, in bar en restaurant. Het is drukker. Mensen die de maatregelen willen naleven, komen in situaties terecht waarin dat gewoonweg niet kan.

¹ Monitor Consumentengedrag, uitgevoerd door Validators in samenwerking met de VU. Het veldwerk is doorlopend. Publicatie van 4 juni veldwerk t/m week 22 (2 juni). <https://www.validators.nl/monitor-consumentengedrag/>

² <https://www.destentor.nl/algemeen/gasten-van-der-vaik-hotel-overtreden-coronaregels-bij-concert-volkszanger-john-west-konden-zich-niet-meer-bedwingen~aa2cefc6/?referrer=https://www.google.com/>

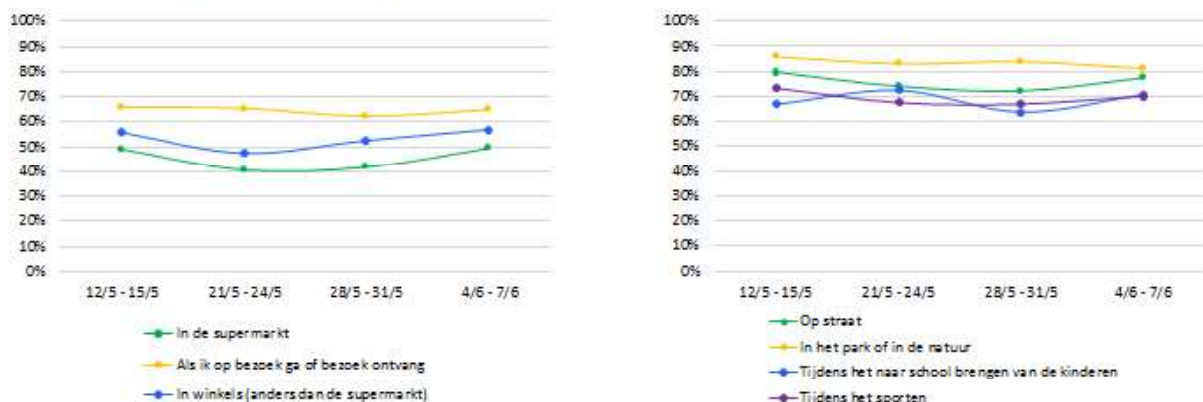
Supermarkten en winkels lastigste plekken om afstand te houden

De supermarkt is de plek waar mensen het vooral lastig vinden om afstand te houden, ongeveer de helft heeft hier moeite mee. Ook in winkels vinden mensen dit lastig. Sinds vorige week geven wel meer mensen aan dat het weer beter lukt om in de supermarkt 1,5 meter afstand te houden, maar nog steeds blijft de helft het lastig vinden. Ook in andere winkels lukt het sinds 21 mei weer meer mensen om afstand te houden. In de andere situaties zien we geen significante ontwikkelingen.

Uit het kwalitatieve onderzoek blijkt daarnaast dat een deel “de vergroting van de persoonlijke ruimte” wel prettig vindt. Van hen mag dat wel blijven.

“Vroeger stonden mensen in de supermarkt soms in je nek te hijgen, dat gebeurt nu niet meer.”

In hoeverre lukt het je om 1,5 meter afstand te houden? - % Lukt meestal of altijd*

bron: campagne-effectmonitor Alleen Samen 10-6-2020

4. Sociale omgeving: wat anderen doen en vinden

Mensen zoeken elkaar weer meer op en hebben sociaal en fysiek wat meer contact. Mensen nemen het minder nauw met de maatregelen en dit heeft een versterkend effect: mensen conformeren zich aan het gedrag van anderen én aan wat ze denken wat anderen vinden. In een groep waarin anderen zich minder aan de afstand houden of het gevoel hebben dat anderen afstand houden minder belangrijk vinden doet iemand dat ook eerder niet. Dit wordt bevestigd in het kwalitatieve onderzoek.

Wel leeft de meerderheid de afstand maatregel nog steeds na en vinden de meeste mensen het nog steeds belangrijk om hem na te leven (bron: effectmonitor Alleen Samen). Ook treed gewenning op van dit ‘nieuwe normaal’. Dit heeft een positieve invloed op de naleving.

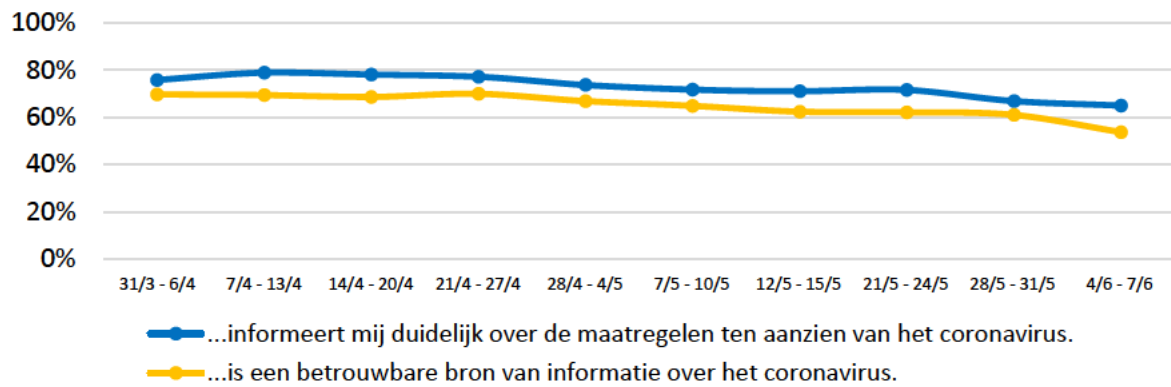
Tot slot

Het draagvlak voor de maatregelen is hoog: 75% heeft vertrouwen in het effect van de maatregelen op het afremmen van de verspreiding van corona en dit is op dit moment stabiel.

De Rijksoverheid wordt echter steeds minder als betrouwbare informatiebron gezien. Daarnaast neemt de tevredenheid over de informatievoorziening vanuit de Rijksoverheid al enige tijd langzaam af. Iets meer dan de helft van de Nederlanders vindt de Rijksoverheid een betrouwbare bron van informatie over het coronavirus. In het begin van de crisis lag dit op 70%. (bron campagne effectmonitor Alleen Samen).

In het kwalitatieve onderzoek geven mensen aan dat door de versoepeling de maatregelen voor hun gevoel complexer zijn geworden. Ook lijkt er nu na de eerste crisissituatie meer ruimte en aandacht

te zijn voor kritische reflectie. Dit is een potentieel risico voor de effectiviteit van de communicatie van de Rijksoverheid.

bron: campagne-effectmonitor Alleen Samen 10-6-2020